

Mária Terézia és II. József felvilágosult abszolutizmusa

-Érettségi esszé megoldása-

15. A feladat a 18. századi Magyarország történetével kapcsolatos. (hosszú)
Mutassa be a források és ismeretei segítségével II. József legfontosabb reformjait!
Válaszában tárja fel II. Józsefnek az uralkodásról alkotott elképzeléseit is!

„Sok uralkodó az állam vagyonát és alattvalóit is úgy tekinti, mint szoros értelemben vett magántulajdonát, s azt hiszi, hogy a Gondviselés az embermilliókat neki teremtette, s még csak álmában sem gondol arra, hogy a Gondviselés azért állította őt e helyre, hogy ő szolgálja a milliókat. [...] Az akinek figyelmét a szolgálathoz tapadó haszon vagy megtiszteltetés köti le, [...] hagyja el még jókor hivatalát, melynek betöltésére nem méltó, de nem is alkalmas, s melynek ellátása az állam java iránt forrón érző lelkületet, az önérdékről és a kényelemről való tökéletes lemondást követeli meg.” (II. József intelmei az állami hivatalnokokhoz, 1784)

„Európának egy kipallérozott nemzetsége [nemzete] is a deák [latin] nyelvvel országa dolgaiban többé nem él, hanem ez a régi szokás még csak Magyarországon, Erdélyben és Lengyelországban uralkodik. [...] Nincsen [...] más nyelv a német nyelven kívül, amelyet a deák helyett az ország dolgainak folytatására lehessen választani, amellyel tudniillik az egész monarchia, mind a hadi, mind pedig a polgári dolgokban él.” (II. József nyelvrendeletéből, 1784)

„Méltóztassék Felsőged megemlékezni, hogy [Dél-]Németalföldjét immár elvesztette, talán visszanyerhetetlenül. [...] Nagyon féltő, [hogy] a monarchiát ugyanezen szerencsétlenség fogja érni, mégpedig a magyar nemzet részéről, mely külföldi támogatásnak sem lesz híjával.” (Kaunitz kancellár előterjesztése, 1790)

A feladat a 2020. évi őszi középszintű érettségiből származik:

https://dload-oktatás.educatio.hu/erettségi/feladatok_2020oszközep/k_tort_20okt_fl.pdf

II. József (ur.: 1780-1790) Mária Terézia elsőszülött fiaként foglalhatta el a Habsburg Birodalom (aminek ekkoriban Magyarország is a része volt) trónját.

Az uralkodó a koronát ugyan Bécsbe vitette, de nem koronázta magát magyar királynak (innen ered „a kalapos király” gúnyneve is), így nem kellett törvényeivel számot adnia a magyar rendeknek. II. József az országgyűlés nélkül kormányzott, de hatottak rá a felvilágosodás eszméi, hiszen uralkodását szolgálatnak tekintette, úgy érezte, hogy „**ő szolgálja a milliókat**”. Ezt nevezzük felvilágosult abszolutizmusnak.

1781-ben kiadott türelmi rendelete lehetőséget biztosított a nemkatolikusoknak a szabad vallásgyakorlatra, engedélyezte a szabad templomépítést. Ez elősegítette a protestáns vallások elterjedését. Tettével II. József csökkentette a katolikus egyház jelentőségét, emiatt VI. Pius pápa is elzarándokolt Bécsbe, ezt nevezzük „fordított Canossa-járásnak”.

Az 1784-es nyelvrendelete felváltotta a több száz éve hivatalos latin nyelvet. Úgy gondolta, hogy „**nincsen [...] más nyelv a német nyelven kívül**”, ami az egységes birodalom hosszabbtávú fennmaradását lehetővé tenné. A nyelvrendelet kiváltotta a nemzetiségek ellenállását, a helyi nemesség számára fontos lett a helyi nyelv, kialakultak nyelvújító mozgalmak is.

Az 1785-ben kiadott jobbágyrendeletében tovább gondolta édesanyja úrbéri rendeletét, eltörölte a röghöz kötést, vagyis a jobbágy szabadon költözhetett, és bár hivatalosan eltörölte a „jobbágy” kifejezést, konkrét jobbágyfelszabadítás nem történt.

Kaunitz kancellár 1790-es előterjesztéséből kiderül, hogy az uralkodó rendeletei előidézhetik a birodalom szétesését, elsősorban „**a magyar nemzet részéről**”. Ebből következtethetünk, miszerint II. Józsefnek komoly kül- és ezáltal belpolitikai problémákkal kellett szembenéznie. 1790-ben, halálos ágyán, három kivételével visszavonta összes, mintegy 6000 rendeletét.

II. József felvilágosult abszolutizmusa ugyan megbukott, voltak támogatói is, akiket jozefinistáknak nevezünk. Nyelvrendelete miatt a magyar nyelv ügye a közélet egyik legmeghatározóbb témájává vált.